

„Jan Małachowski – zapomniany fotograf Tatr” – wystawa fotografii w PAN Muzeum Ziemi w Warszawie, 9 listopada – 30 grudnia 2016

Muzeum Ziemi w Warszawie zaprasza na najnowszą wystawę czasową zatytułowaną „Jan Małachowski – zapomniany fotograf Tatr”, którą będzie można oglądać od 9 listopada do 30 grudnia 2016 r.

Polska Akademia Nauk Muzeum Ziemi w Warszawie jest w posiadaniu 38 unikatowych fotografii z początku XX w., autorstwa Jana Małachowskiego i jego żony Heleny Małachowskiej. Małachowski zajmował się głównie malarstwem i fotografią. Był zamiłowanym taternikiem, narciarzem i ratownikiem tatrzańskim. Należy zaznaczyć, że kilka z prezentowanych zdjęć jest autorstwa jego żony Heleny – niestety, nie zachowało się zbyt wiele informacji na jej temat.

Jan Małachowski urodził się 5 kwietnia 1886 r. we wsi Sycze na ziemi grodzieńskiej. Studia artystyczne rozpoczął w 1904 r. w Wilnie, kontynuował je w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie (1905 r.). W latach 1907–1911 studiował na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych pod kierunkiem Ferdynanda Ruszczyca, Józefa Unierzyńskiego i Wojciecha Weissa. Malował obrazy olejne i akwarele. Tematem jego prac były pejzaże, kwiaty i portrety.

Po raz pierwszy przyjechał do Zakopanego w 1907 r. Był jednym z pierwszych i najlepszych fotografów tatrzańskich. Intensywnie pracował nad udoskonaleniem fotografii kolorowej trójbarwnej. W Muzeum Ziemi są dwie jego unikatowe kolorowe prace fotograficzne. Pierwsza z nich to szklany pozytyw przedstawiający róże w wazonie. Druga – „Kaczeńce w wazonie”, składa się z dwóch negatywów – jeden z nich na podłożu szklanym, drugi na podłożu celuloidowym. Po nałożeniu obu negatywów otrzymujemy kolorowy obraz pozytywowo. Prace czarno-białe na podłożu szklanym (16 negatywów) przedstawiają Tatry zimą. Są to jedne z pionierskich zdjęć gór w porze zimowej, zrobione podczas wypraw narciarskich. Należy podkreślić, że w owym czasie turystyka górską odbywała się tylko w sezonie letnim. Na nartach i podczas fotografowania Janowi Małachowskiemu towarzyszyła żona Helena. Oboje wydawali pocztówki sygnowane nazwą JAHEMA (JAn HElena MAłachowscy).

Z twórczości Heleny zachowały się jej dwa autoportrety wykonane najprawdopodobniej w ich mieszkaniu. Na zdjęciach widoczne jest odbicie w lustrze Heleny z aparatem fotograficznym. Jednak nie wiadomo, czy było to mieszkanie w Warszawie, czy w Zakopanem. Fotografie przedstawiające Jana na nartach są prawdopodobnie jej autorstwa.

Osiem czarno-białych negatywów pochodzi z okresu pobytu Jana i Heleny Małachowskich na Korsyce (1912 r.), autorami tych zdjęć są oboje małżonkowie. Jan przebywał tam w celach leczniczych. W tamtym czasie powstało wiele prac malarskich Jana, tylko nieliczne przetrwały do czasów współczesnych. Po śmierci męża Helena prze-

wiozła jego dzieła do Warszawy. Większość uległa zniszczeniu podczas Powstania Warszawskiego (1944 r.).

Małachowski był niestrudzonym ilustratorem przyrody Tatr, wiele z jego prac opublikowano w wydawnictwach im poświęconych. Od 1913 r. przebywał na stałe w Zakopanem i prowadził tam zakład fotograficzny. Był członkiem Towarzystwa Tatrzańskiego i aktywnie uczestniczył w kursach jazdy na nartach, żeby później stać się instruktorem narciarskim. W 1911 r. został po raz pierwszy wymieniony jako członek zwyczajny Towarzystwa Tatrzańskiego (wg stanu w dniu 1 kwietnia 1911 r. – „Małachowski Jan, malarz, Zakopane”). Brał udział w wielu zawodach narciarskich, jako zamiłowany turysta uczestniczył w przejściach zimowych Granią Kościelca (1911 r.) i Kozimi Czubami (1913 r.). Samotnie przeszedł w zimie przez Czerwone Wierchy na Świnicę. Razem z Leonem Loria i Stanisławem Zdybem zorganizowali wyprawę na Wielką Buczynową Turnię (25 kwietnia 1911 r.). W wielu wypadach – zimowych i letnich, narciarskich i pieszych – towarzyszyła mu Helena Małachowska, która również była zapaloną narciarką i taterniczką. Została wymieniona wśród członków zwyczajnych Towarzystwa Tatrzańskiego – po raz pierwszy w 1914 r. (wg stanu w dniu 30 kwietnia 1914 r. – „Małachowska Helena, Warszawa”).

Od 1911 r. Jan Małachowski był członkiem Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Brał udział w wielu wyprawach ratunkowych. Czynnie uczestniczył w ochronie przyrody Tatr w Sekcji Ochrony Tatr (wzmianka 30 grudnia 1913 r.). W sprawozdaniu Sekcji Narciarskiej Towarzystwa Tatrzańskiego z 31 grudnia 1913 r. można znaleźć zapis „28 marca objaśniał p. J. Małachowski. 40 osób”.

Dorobek fotograficzny Jana Małachowskiego to ok. 1000 zdjęć. Pracował w Zakopanem przy ulicy Kościeliskiej. Niestety jego przedwczesna śmierć przerwała twórczość niezwykle utalentowanego miłośnika Tatr.

Zmarł na gruźlicę 1 października 1917 r. w Zakopanem, w sanatorium Kazimierza i Bronisławy Dłuskich.

Negatywy pochodzą ze zbiorów córki Jana i Heleny – Marii Małachowskiej-Kleiber, która w latach 50. XX w. pracowała w Muzeum Ziemi jako fotograf. Po rodzicach odziedziczyła zamiłowanie do Tatr i do fotografii.

*Marek Wierzbicki
PAN Muzeum Ziemi w Warszawie
Serwis fotograficzny na str. 931*

**PAN Muzeum Ziemi w Warszawie, Al. Na Skarpie 27;
www.mz.pan.pl; <http://www.facebook.com/muzeum.ziemi.pan>**

wystawa czynna od 9 listopada do 30 grudnia 2016r.:

poniedziałek – piątek: 9.00–16.00

niedziela: 10.00–16.00 (wstęp wolny)

ceny biletów: normalny – 5 zł, ulgowy – 3 zł

**„Jan Małachowski – zapomniany fotograf Tatr” – wystawa fotografii
w PAN Muzeum Ziemi w Warszawie, 9 listopada – 30 grudnia 2016
(patrz str. 876)**

Ryc. 1. Czarny Staw nad Morskiem. Po lewej Helena Małachowska

Ryc. 2. Jedna z tatrzańskich dolin

Ryc. 3. Widok na Czarny Staw nad Morskiem. Wszystkie fot. J. Małachowski – ze zbiorów PAN Muzeum Ziemi w Warszawie